

Hallituksen esitys Eduskunnalle Euroopan unionin jäsenvaltioissa annettujen tuomioiden huomioon ottamisesta uudessa rikosprosessissa tehdyssä neuvoston puitepäättöksessä edellytetyksi lainsäädännöksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi rikoslakia, Suomen ja muiden pohjoismaiden välisestä yhteistoiminnasta rikosasioissa annettujen tuomioiden täytäntöönpanossa annettua lakia sekä kansainvälisestä yhteistoiminnasta eräiden rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpanossa annettua lakia. Lakeja ehdotetaan muutettaviksi niin, että rikoslain säännöksiä aikaisemmin tuomitun vankeusrangaistuksen huomioon ottamisesta ja aikaisemmin tuomitun yhdyskuntapalvelurangaistuksen huomioon ottamisesta voidaan soveltaa tapauksissa, joissa aikaisempi ran-

gaistus on tuomittu Euroopan unionin jäsenvaltiossa, Islannissa tai Norjassa.

Esitys perustuu neuvoston puitepäättökseen Euroopan unionin jäsenvaltioissa annettujen tuomioiden huomioon ottamisesta uudessa rikosprosessissa. Puitepäättöksen mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava sen noudattamiseksi tarvittavat toimenpiteet viimeistään 15 päivänä elokuuta 2010. Lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun ne on hyväksytty ja vahvistettu.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
SISÄLLYS.....	2
YLEISPERUSTELUT	3
1 JOHDANTO	3
2 NYKYTILA	3
2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö.....	3
2.2 Tietojen saaminen aikaisemmista tuomioista.....	5
2.3 Nykytilan arviointi	6
3 ESITYKSEN TAVOITTEET JA EHDOTUKSET.....	7
4 ESITYKSEN VAIKUTUKSET	8
5 ASIAN VALMISTELU	8
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	10
1 LAKIEHDOTUSTEN PERUSTELUT	10
1.1 Rikoslaki	10
7 luku Yhteisestä rangaistuksesta.....	10
1.2 Laki Suomen ja muiden pohjoismaiden välisestä yhteistoiminnasta rikosasioissa annettujen tuomioiden täytäntöönpanossa	10
1.3 Laki kansainvälisestä yhteistoiminnasta eräiden rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpanossa	10
2 VOIMAANTULO	10
LAKIEHDOTUKSET	12
Laki rikoslain 7 luvun muuttamisesta.....	12
Laki Suomen ja muiden pohjoismaiden välisestä yhteistoiminnasta rikosasioissa annettujen tuomioiden täytäntöönpanossa annetun lain 29 §:n muuttamisesta	13
Laki kansainvälisestä yhteistoiminnasta eräiden rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpanossa annetun lain 18 §:n muuttamisesta.....	14
LIITE	15
RINNAKKAISTEKSTIT	15
Laki rikoslain 7 luvun muuttamisesta.....	15
Laki Suomen ja muiden pohjoismaiden välisestä yhteistoiminnasta rikosasioissa annettujen tuomioiden täytäntöönpanossa annetun lain 29 §:n muuttamisesta	16
Laki kansainvälisestä yhteistoiminnasta eräiden rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpanossa annetun lain 18 §:n muuttamisesta.....	17

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

Neuvoston puitepäättös Euroopan unionin jäsenvaltioissa annettujen tuomioiden huomioon ottamisesta uudessa rikosprosessissa (2008/675/YOS, EUVL N:o L 220, 15.8.2008, s. 32—34) on tullut voimaan päivänä, jona se on julkaistu Euroopan unionin virallisessa lehdessä. Puitepäättöksen 5 artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava puitepäättöksen noudattamiseksi tarvittavat toimenpiteet viimeistään 15 päivänä elokuuta 2010.

Puitepäättös liittyy Euroopan yhteisöjen komission 25 päivänä tammikuuta 2005 antamaan valkoiseen kirjaan rikostuomioita koskevasta tietojenvaihdosta ja tuomioiden vaikutuksesta Euroopan unionin alueella (KOM(2005) 10 lopullinen). Puitepäättöksellä toteutetaan rikosoikeudellisten päätösten vastavuoroisen tunnustamisen periaatetta, jonka perustana on joulukuussa 2000 laadittu toimenpideohjelma (EYVL N:o C 12, 15.1.2001, s. 10). Lisäksi puitepäättöksen on katsottu edistävän rikoksesta tuomittujen yhdenvertaista kohtelua, kun vähennetään sen seikan merkitystä, missä jäsenvaltiossa henkilön aikaisemmat rikostuomiot on annettu.

Puitepäättöksen keskeinen sisältö on sen 3 artiklan 1 kohdassa, jonka mukaan kunkin jäsenvaltion on varmistettava, että henkilöön kohdistuvassa rikosprosessissa samalle henkilölle toisissa jäsenvaltioissa eri tosiseikkojen perusteella annetut aiemmat tuomiot, joista on saatu tietoa keskinäiseen oikeusapuun tai rikosrekisteritietojen vaihtoon sovellettavien sopimusten mukaisesti, otetaan kansallisen lainsäädännön mukaisesti huomioon samassa määrin kuin vastaavat kansalliset tuomiot otetaan huomioon ja että niihin liitetään vastaavat oikeusvaikutukset kuin aiempiin kansallisiin tuomioihin. Kysymyksessä ei siis ole jäsenvaltioiden seuraamusjärjestelmien harmonisointi. Kuten puitepäättöksen johdantokappaleessa 5 todetaan, puitepäättöksen tarkoituksena ei ole yhdenmukaistaa vaikutuksia, joita aiempien tuomioiden olemassaololla on kansallisen lainsäädännön mukaan.

Merkittävä puitepäättöksen soveltamisalan rajoitus tulee 3 artiklan 3 kohdasta ja sitä täydentävästä 4 kohdasta. Niistä ensiksi mainitun mukaan toisissa jäsenvaltioissa annettujen aiempien tuomioiden huomioon ottamisesta 1 kohdan mukaisesti ei ole seurauksena, että uutta prosessia hoitava jäsenvaltio puuttuisi aiempiin tuomioihin tai niiden täytäntöönpanoon liittyviin päätöksiin taikka kumoaisi tai tarkistaisi niitä. Mainitut kohdat tarkoittavat esimerkiksi sitä, että puitepäättöksen perusteella toisessa jäsenvaltiossa tuomittua ehdollista vankeutta ei tule uudessa toisen jäsenvaltion hoitamassa rikosprosessissa määrätä pantavaksi täytäntöön koeaikana tehdyn uuden rikoksen vuoksi. Puitepäättöksen 3 artiklan 3 ja 4 kohta eivät kuitenkaan velvoita luopumaan niistä jäsenvaltioiden välisistä järjestelyistä, jotka mahdollistavat puuttumisen aikaisempaan toisessa jäsenvaltiossa annettuun tuomioon. Tällainen puuttuminen on mahdollista esimerkiksi Suomen ja muiden pohjoismaiden välisestä yhteistoiminnasta rikosasioissa annettujen tuomioiden täytäntöönpanossa annetun lain (326/1963; jäljempänä *pohjoismainen yhteistoimintalaki*) säännösten nojalla.

Kun otetaan huomioon myös muut 3 artiklan kohdat, puitepäättös tarkoittaa sitä, että aikaisempi toisessa jäsenvaltiossa annettu tuomio on otettava huomioon, jos aikaisempi kansallinen tuomiokin otettaisiin huomioon. Vaikka puitepäättös mainitun artiklan 2 kohdan mukaisesti koskee rikosoikeudenkäyntiä edeltävää vaihetta, itse rikosoikeudenkäyntiä ja tuomion täytäntöönpanoa, sen käytännön merkitys Suomessa painottuu rangaistuksen määräämisvaiheeseen. Puitepäättöksessä ”tuomiolla” tarkoitetaan rikostuomioistuimen lopullista päätöstä henkilön toteamisesta syylliseksi rikokseen (2 artikla).

2 Nykytila

2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö

Suomen lainsäädännössä on säännöksiä, joiden nojalla aikaisemmalle tuomiolle voi-

daan antaa oikeusvaikutuksia uudessa rikosprosessissa ja rangaistusten täytäntöönpanossa. Näiden säännösten voidaan katsoa soveltuvan myös aikaisempien ulkomaisten tuomioiden huomioon ottamiseen lukuun ottamatta niitä tapauksia, joissa huomioon ottaminen on nimenomaisesti kielletty kahdella jäljempänä tarkemmin käsiteltävällä pykälällä. Tällaisen tulkinnan puolesta puhuu se, että lainsäätäjä on eräissä tilanteissa siis erikseen päättänyt kieltämään ulkomaisten tuomioiden huomioon ottamisen. Ulkomaisia tuomioita ei ole lakien valmistelutöissä tai korkeimman oikeuden ennakkoratkaisuissa suljettu aikaisempien tuomioiden huomioonottamismahdollisuuden ulkopuolelle.

Keskeisimpiä lainkohtia aikaisempien tuomioiden huomioon ottamisen osalta ovat rangaistuksen mittaamisessa ja rangaistuslajin valinnassa sovellettavat rikoslain (39/1889) 6 luvun 5 §:n 5 kohta ja 9 §:n 1 momentti. Mainituista lainkohdista ensimmäisen mukaan tekijän aikaisempi rikollisuus voi olla rangaistuksen koventamisperuste. Mainituissa momentissa puolestaan säädetään, että määräaikainen, enintään kahden vuoden vankeusrangaistus voidaan määrätä ehdolliseksi, jollei rikoksen vakavuus, rikoksesta ilmenevä tekijän syyllisyys tai tekijän aikaisempi rikollisuus edellytä ehdottomaan vankeuteen tuomitsemista. Myös nuorisorangaistuksen tuomitsemisen (rikoslain 6 luvun 10 a §:n 1 momentin 1 kohta) ja yhdyskuntapalvelun tuomitsemisen (rikoslain 6 luvun 11 §:n 1 momentti) osalta tekijän aikaisemmallalla rikollisuudella ja hänelle aikaisemmin tuomituilla rangaistuksilla on merkitystä.

Aikaisempien tuomioiden huomioon ottaminen ei kuitenkaan rajoitu rangaistuksen määräämiseen. Ulkomaillakin annettu tuomio voi olla myös vaikuttamassa arvioitaessa esimerkiksi sitä, onko henkilö pidätettävä tai vangittava rikollisen toiminnan jatkamisen estämiseksi pakkokeinolain (450/1987) 1 luvun 3 §:n 1 momentin 2 c kohdan tai 8 §:n 1 momentin nojalla. Ehdonalaiseen vapautteen päästämistä harkittaessa (rikoslain 2 c luvun 5 §:n 2 momentti) on otettava huomioon myös ulkomainen vankeusrangaistus. Rajoituksena viimeksi mainituissa tapauksessa on kuitenkin se, että tällainen rangaistus ei saa olla ristiriidassa perus- ja ihmisoikeuksi-

en tai Suomen oikeusjärjestyksen peruseriaatteiden kanssa (HE 262/2004 vp, s. 41).

Kuten edellä jo on todettu, kahdessa pykälässä säädetään kiello ottaa huomioon ulkomaisia tuomioita. Pohjoismaisen yhteistoimintalain 29 §:ssä säädetään, että mitä rikoslain 7 luvussa säädetään yhteisen rangaistuksen määräämisestä sekä aikaisemmassa laissa rangaistusten yhdistämisestä, ei sovelleta rangaistukseen, joka on tuomittu Islannissa, Norjassa, Ruotsissa tai Tanskassa. Kansainvälisestä yhteistoiminnasta eräiden rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpanossa annetun lain (21/1987; jäljempänä *kansainvälinen yhteistoimintalaki*) 18 §:n mukaan vieraassa valtiossa määrättyyn seuraamukseen ei sovelleta rikoslain 7 luvun säännöksiä yhteisestä rangaistuksesta eikä aikaisemman lain säännöksiä rangaistusten yhdistämisestä.

Pohjoismaisen yhteistoimintalain ja kansainvälisen yhteistoimintalain mainittujen pykälien esitöiden (HE 37/1963 vp, s. 6 ja HE 81/1986 vp, s. 12) mukaan kieltoihin on päädytty sen vuoksi, että eri maiden rikosten yhtymistä koskevat säännökset poikkeavat huomattavasti toisistaan ja Suomen rikoslain rangaistusten yhdistämistä koskevien säännösten soveltaminen varsinkin niissä tapauksissa, joissa se koskisi vieraassa valtiossa kahdesta tai useammasta rikoksesta tuomittua vapausrangaistusta, olisi erittäin vaikeaa. Perusteluissa todetaan lisäksi, että ilmeiseen kohtuuttomuuteen johtavat tilanteet olisi korjattava armahdusteitse. Kun vuonna 1992 siirryttiin yhtenäisrangaistusjärjestelmään rikoslain 7 luvun uudistamisella, mainittuihin pykäliin tehtiin ainoastaan teknisluonteisia sanonnallisia muutoksia (lait 704/1991 ja 705/1991).

Pohjoismaisessa yhteistoimintalaissa ja kansainvälisessä yhteistoimintalaissa säädetty kiellot tarkoittavat käytännössä sitä, että ulkomailla tuomittua vankeusrangaistusta tai yhdyskuntapalvelurangaistusta ei voida ottaa Suomessa huomioon rikoslain 7 luvun 6 tai 7 §:n mukaisesti. Mainituista pykälistä ensimmäisenä mainitun 1 momentin mukaan, jos ehdottomaan vankeusrangaistukseen tuomittua syytetään hänen ennen tämän rangaistuksen tuomitsemista tekemästään muusta rikoksesta, voidaan aikaisempi ehdoton vankeusrangaistus ottaa uutta rangaistusta määrättäessä

kohtuuden mukaan huomioon rangaistusta alentavana tai lieventävänä seikkana. Uudesta rikoksesta voidaan myös tuomita laissa sille säädettyä vähimmäisaikaa lyhyempään vankeusrangaistukseen tai katsoa aikaisempi rangaistus riittäväksi seuraamukseksi myös myöhemmin käsiteltäväksi tulleesta rikoksesta. Rikoslain 7 luvun 7 §:ssä säädetään, että aikaisemmin tuomittu yhdyskuntapalvelurangaistus voidaan ottaa uutta rangaistusta tuomittaessa huomioon vastaavalla tavalla kuin aikaisempi ehdoton vankeusrangaistus 6 §:n mukaan. Rikoslain 7 luvun 6 § sai nykyisen sisältönsä vuonna 1997 (rikoslain 7 luvun muuttamisesta annettu laki 751/1997). Tuolloin rikoslain 7 luvun 7 §:ää vastaava sääntely otettiin ensin yhdyskuntapalvelusta annettuun lakiin (1055/1996), josta se on sittemmin siirretty rikoslakiin. Lainvalmisteluasiakirjojen mukaan näiden muutosten yhteydessä ei ole harkittu sitä, onko ulkomaisten tuomioiden huomioon ottamista koskevat kiellot syytä pitää edelleen voimassa.

Rikosoikeudenkäynnissä aikaisempien tuomioiden huomioon ottaminen tapahtuu käytännössä rikosrekisteristä ilmenevien tietojen tarkastelun kautta. Rikosrekisterilain (770/1993) 4 §:n mukaan rikosrekisteristä voidaan antaa tieto muun ohessa tuomioistuimelle vireillä olevan asian käsittelyä varten, viralliselle syyttäjälle syyteharkintaa varten ja esitutkintaviranomaiselle pakkokeinoasiana varten. Sinällään laissa ei ole säädetty aikaisempien tuomioiden huomioon ottamisesta vain sellaisissa tapauksissa, joissa tuomioita koskevat tiedot ilmenevät rikosrekisteristä. Lisäksi laissa ei säädetä siitä, kenen asiana ja miten on saatava aikaisempia tuomioita koskevat tiedot tuomioistuimen tietoon. Käytännössä rikosrekisterin otteet tulostetaan tai ainakin rikosrekisterin tiedot tarkistetaan tuomioistuimessa ennen asian käsittelyn alkamista. Tuomiot ilmenevät rikosrekisteristä lainvoimaa vailla olevinakin.

2.2 Tietojen saaminen aikaisemmista tuomioista

Aikaisempaa toisessa jäsenvaltiossa annettua tuomiota ei voida ottaa huomioon, jos myöhempää rikosasiaa käsiteltäessä ei ole

tietoa tuomiosta. Kysymyksessä oleva puitepäättös ei sinällään koske sitä, miten tuomio-tietoja on välitettävä ja miten niiden saatavilla oleminen on järjestettävä. Oleellista puitepäättöksen tavoitteiden toteutumisen kannalta on kuitenkin se, että käytettävissä on toimiva järjestelmä rikosrekisteritietojen vaihtamista varten.

Ulkomaisia tuomioita merkitään jo tällä hetkellä rikosrekisteriin. Rikosrekisterilain 2 §:n 2 momentin mukaan rikosrekisteriin merkitään siten kuin asetuksella säädetään tiedot tuomioistuinratkaisuksista, joilla Suomen kansalainen ja Suomessa pysyvästi asuva ulkomaalainen on ulkomailla tuomittu sen pykälän 1 momentissa mainittua seuraamusta (vankeusrangaistus, yhdyskuntapalvelu, nuorisorangaistus, valvonta sekä eräät sakkorangaistukset) vastaavaan seuraamukseen.

Suomen ja muiden pohjoismaiden välisestä yhteistoiminnasta rikosrekisterin pitämisessä annettun asetuksen (598/1963) 1 §:n 1 momentin mukaan Suomen rikosrekisteriin merkitään rikosrekisterilain 2 §:n mukaisesti Islannin, Norjan, Ruotsin tai Tanskan rikosrekisteriä pitävän viranomaisen ilmoittamat tiedot sellaisesta Suomen kansalaiselle tai Suomessa pysyvästi asuvalle ulkomaalaiselle tuomitusta rangaistuksesta, joka vastaa Suomessa rikosrekisteriin merkittävää seuraamusta. Rikosrekisteriasetuksen (772/1993) 3 §:n mukaan ulkomailla tuomittua rangaistusta koskeva tieto merkitään rikosrekisteriin, jos tuomio on annettu pohjoismaissa, keskinäistä oikeusapua rikosasioissa koskevan eurooppalaisen yleissopimuksen (SopS 30/1981) jäsenvaltiossa tai tieto muualla annetusta tuomiosta on rikosrekisteriin tullut virkateitse. Rekisterinpitäjä harkitsee, vastaako ulkomailla tuomittu rangaistus sellaista seuraamusta, joka rikosrekisterilain 2 §:n nojalla merkittäisiin Suomen rikosrekisteriin.

Nyt käsiteltävää puitepäättös liittyy neuvoston puitepäättökseen jäsenvaltioiden välisen rikosrekisteritietojen vaihdon järjestämisestä ja sisällöstä (2009/315/YOS, EUVL N:o L 93, 7.4.2009, s. 23—32). Jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet mainitun puitepäättöksen noudattamiseksi 27 päivään huhtikuuta 2012 mennessä. Kun rikosrekisteritietojen vaihtamista koskeva puitepäättös myös edellyttää erityisiä toteuttamistoimen-

piteitä, näiden kahden toisiinsa liittyvän puitepäättöksen täytäntöönpanoa ei voida käsitellä samassa hallituksen esityksessä.

Rikosrekisteritietojen vaihtoa koskevan puitepäättöksen 4 artiklan 2 kohdan mukaan rangaistuksen tuomitsevan jäsenvaltion keskusviranomaisen on ilmoitettava mahdollisimman pian muiden jäsenvaltioiden keskusviranomaisille sen alueella näiden jäsenvaltioiden kansalaisille annetuista tuomioista sellaisina kuin ne on kirjattu rikosrekisteriin. Kansalaisuusvaltion keskusviranomaisen on säilytettävä kaikki sille näin toimitetut tiedot edelleen toimittamista varten (5 artiklan 1 kohta). Puitepäättöksessä on tietopyyntöjä ja niihin vastaamista koskevat artikkelit (6 ja 7 artikla). Lähtökohtana järjestelmässä on siis, että rikosrekisteritiedot keskitetään henkilön kansalaisuusvaltioon, josta niitä tarvittaessa voidaan pyytää.

Tiedonkulun edistämiseksi on tarkoitus luoda sähköinen tietojenvaihtojärjestelmä, mikä helpottaa tietojen hankkimisen käytännön toteuttamista. Neuvoston päätös eurooppalaisen rikosrekisteritietojärjestelmän (EC-RIS) perustamisesta puitepäättöksen 2009/315/YOS 11 artiklan mukaisesti (2009/316/YOS, EUVL N:o L 93, 7.4.2009, s. 33—37) on jo tehty. Päätöksen liitteenä ovat taulukot rikosnimikkeiden luokittelua sekä seuraamusten ja toimenpiteiden luokittelua varten. Jäsenvaltioiden on toteutettava päätöksen noudattamiseksi tarvittavat toimenpiteet viimeistään 7 päivänä huhtikuuta 2012.

Euroopan unionin jäsenvaltioiden välisissä suhteissa rikosrekisteritietojen vaihtamista koskevalla puitepäättöksellä korvataan keskinäistä oikeusapua rikosasioissa koskevan eurooppalaisen yleissopimuksen 22 artikla sellaisena kuin sitä on muutettu vuonna 1978 tehdyn lisäpöytäkirjan 4 artiklalla. Mainittujen sopimusmääräysten pohjalta rikosrekisteritietoja toimitetaan kansalaisuusvaltioon jo nykyisin. Puitepäättös muuttaa tätä järjestelmää niin, että sillä veloitetaan kansalaisuusvaltio säilyttämään tiedot edelleen toimittamista varten sellaisina kuin tuomiovaltio ne kansalaisuusvaltioon lähettää. Tämänhetkisten tietojen mukaan rikosrekisteritietojen vaihtamista koskeva puitepäättös on tarkoitus saattaa Suomessa voimaan niin, että kansalli-

sen rikosrekisterin yhteyteen perustetaan erillinen säilytysrekisteri Suomen kansalaisia koskevista muissa Euroopan unionin jäsenvaltioissa annetuista tuomioista.

Rikosrekisteritietojen vaihtamista koskevan puitepäättöksen jatkokirjelmän käsittelyn yhteydessä eduskunnan lakivaliokunta on todennut, että puitepäättöksellä käyttöön otettava järjestelmä on nykyisiä sopimus pohjaisia järjestelyjä olennaisesti tehokkaampi. Tällainen tietojenvaihdon kehittäminen on valiokunnan mukaan omiaan vähentämään ulkomaisten rikostuomioiden huomioon ottamiseen käytännön syistä liittyvää sattumanvaraisuutta. Lakivaliokunta toteaa tämän edistävän yksilöiden välistä yhdenvertaisuutta, koska tulevaisuudessa Euroopan unionissa annettujen rikostuomioiden olemassaolon tulisi olla selvitetävissä yhtä luotettavasti kuin vastaavien kotimaisten tuomioiden osalta nyt on asian laita. (LaVL 6/2007 vp)

2.3 Nykytilan arviointi

Puitepäättöksen voidaan katsoa edellyttävän ulkomailla tuomittujen seuraamusten huomioon ottamista koskevien kieltojen poistamista lainsäädännöstä Euroopan unionin jäsenvaltioissa annettujen aikaisempien tuomioiden osalta. Näin voidaan katsoa siitäkin huolimatta, että puitepäättöksen 3 artiklan 5 kohdassa on 1 kohdan soveltamisen rajoitussäännös koskien tilanteita, joissa uudessa prosessissa käsiteltävä rikos on tehty ennen kuin aiempi tuomio on määrätty. Artiklan 5 kohdan mukaan tällaisissa tapauksissa 1 kohdan seurauksena ei saa olla se, että jäsenvaltiot ovat velvollisia soveltamaan rangaistusten määräämistä koskevia kansallisia sääntöjään, jos niiden soveltaminen sellaiseen ulkomailla annettuihin tuomioihin rajoittaisi tuomaria tämän määrätessä rangaistuksen uudessa prosessissa. Artiklan 5 kohta on vaikeaselkoinen ja tulkinnanvarainen. Lisäksi on huomattava, että rikoslain 7 luvun 6 ja 7 § jättävät tuomarille harkinnanvaraa tämän määrätessä rangaistuksen uudessa prosessissa.

Tässä yhteydessä rikoslain 7 luvun säännösten soveltamista koskevien rajoitusten poistaminen on syytä rajata lähtökohtaisesti koskemaan tuomiota, joita puitepäättöksen

velvoittava vaikutus koskee eli Euroopan unionin jäsenvaltioissa annettuja aikaisempia tuomioita, jolloin mukaan tulevat myös Ruotsissa ja Tanskassa annetut tuomiot. Muutos on syytä tarkoituksenmukaisuussyistä ulottaa koskemaan myös muissa pohjoismaissa eli Islannissa ja Norjassa annettuja tuomioita. Viimeksi mainituissa valtioissa rangaistusjärjestelmä pitkälti vastaa Suomen järjestelmää. Lisäksi on otettava huomioon aikaisemmin jo todettu pohjoismaiden välinen yhteistoiminta rikosrekisterin pitämisessä.

Vaikka Suomi puitepäätyöstä neuvoteltaessa pitkään esimerkiksi rangaistusten vastaavuuteen liittyvien ongelmien vuoksi suhtautui varauksellisesti siihen, että toisessa jäsenvaltiossa annettu tuomio tulisi ottaa huomioon myös rangaistusten yhdistämisessä tai vastaavassa menettelyssä, lopputulokselle on löydettävissä perusteita ja se myös soveltuu suomalaisen rangaistuksen määräämisjärjestelmään. Näihin kysymyksiin on kiinnitetty huomiota rikoslain 7 luvun 6 §:ää koskien myös lakivaliokunnan lausunnossa, jonka se antoi tätä puitepäätyöehdotusta koskevassa asiassa toimitetusta jatkokirjelmästä (LaVL 18/2006 vp).

Pyrkimyksenä on antaa tuomiolle sama vaikutus riippumatta siitä, onko se annettu Suomessa vai toisessa jäsenvaltiossa. Rajat ylittävän rikollisuuden tilanteissa samaankin rikolliseen toimintaan liittyviä tekoja saatetaan tehdä esimerkiksi rajojen molemmin puolin ja niin, että samaan kokonaisuuteen liittyviä tekoja tulee tuomiolle eri aikoihin. Kysymys ei ole Suomen kannalta myöskään varsinaisesta rangaistusten yhdistämisestä niin, että tuomioita laskettaisiin yhteen, vaan aikaisemmin todetun mukaisesti Suomessa annettavan tuomion kohtuullistamisesta. Eri maiden rangaistustasojen eroista johtuvia kohtuuttomuuksia voidaan välttää sillä, että tuomitaan laissa säädettyä vähimmäisaikaa lyhyempään vankeusrangaistukseen tai katsotaan aikaisempi rangaistus riittäväksi myös myöhemmin käsiteltäväksi tulleesta rikoksesta.

On myös huomattava, että rikoslain 7 luvun 6 ja 7 § eivät velvoita aikaisemman tuomion huomioon ottamiseen. Kun aikaisemman tuomion huomioon ottaminen tapahtuu

3 artiklan 1 kohdan mukaan kansallisen lainsäädännön mukaisesti, tältä osin jää siis joka tapauksessa yksittäistapauksellista harkinnanvara.

Eri valtioiden rangaistusjärjestelmien eroista saattaa aiheutua ongelmia rangaistusten vastaavuuden arvioinnissa. Nämä ongelmat voivat koskea erityisesti yhdyskuntapalvelurangaistusta. Rangaistusten rinnastettavuuteen liittyvien ongelmien takia mutta myös muuten selvyiden vuoksi ja muutoksen korostamiseksi rikoslain 7 lukuun tulisi lisätä säännös, jonka mukaan sovellettaessa 6 ja 7 §:ää voidaan ottaa huomioon myös toisessa Euroopan unionin jäsenvaltiossa taikka Islannissa tai Norjassa tuomittu ehdoton vankeusrangaistus ja yhdyskuntapalvelurangaistus sekä niihin rinnastettava seuraamus. Tällöin muut lainsäädäntömuutokset voitaisiin toteuttaa viittaamalla tähän uuteen pykälään.

Tässä yhteydessä ei ehdoteta lakiin otettavaksi aikaisempien tuomioiden huomioon ottamisesta säännöksiä, jotka koskevat sitä, millä tavalla saatu tieto otetaan huomioon ja minkälaisessa menettelyssä tietojen välittämisen tuomioistuimelle tulee tapahtua. Puitepäätyöksen lähtökohta on, että toisissa Euroopan unionin jäsenvaltiossa annetut aikaisemmat tuomiot otetaan huomioon aikaisemmin annettujen kotimaisten tuomioiden tavoin. Tällaisia säännöksiä ei ole kotimaisten tuomioiden huomioon ottamisenkaan osalta.

Kun rikosrekisteritietojen vaihtamista koskevaa puitepäätyöstä myöhemmin saatetaan kansallisesti voimaan, tärkeää on, että samalla silmällä pidetään myös jäsenvaltioissa annettujen aikaisempien tuomioiden huomioon ottamista koskevia näkökohtia. Tärkeä kysymys liittyy ulkomaisten rangaistusten vastaavuuteen suomalaisten rangaistusten kanssa. Rikosrekisteriasetuksen mukaan 3 §:n mukaan rikosrekisterinpitäjä eli Oikeusrekisterikeskus harkitsee ulkomailla tuomittujen rangaistusten vastaavuutta suomalaisten rangaistusten kanssa.

3 Esityksen tavoitteet ja ehdotukset

Esityksen tarkoituksena on toteuttaa puitepäätyöksen noudattamiseksi tarvittavat toi-

menpiteet. Puitepääöksellä ja esityksessä ehdotetuilla laeilla edistetään vastavuoroisen tunnustamisen periaatteen toteuttamista, kun toisissa jäsenvaltioissa annetut tuomiot otetaan uudessa rikosprosessissa huomioon samalla tavalla kuin kotimaiset tuomiot.

Edellä esitetyn johdosta rikoslain 7 lukuun ehdotetaan lisättäväksi uusi 9 §, jonka mukaan sovellettaessa 6 tai 7 §:ää voidaan ottaa huomioon myös toisessa Euroopan unionin jäsenvaltiossa taikka Islannissa tai Norjassa tuomittu ehdoton vankeusrangaistus ja yhdyskuntapalvelurangaistus sekä niihin rinnastettava seuraamus. Pohjoismaisen yhteistoimintalain muutettavaksi ehdotetun 29 §:n mukaan Islannissa, Norjassa, Ruotsissa tai Tanskassa tuomitun rangaistuksen ottamisesta huomioon yhteistä rangaistusta määrättäessä säädettäisiin rikoslain 7 luvun 9 §:ssä. Kansainvälisen yhteistoimintalain muutettavaksi ehdotetun 18 §:n mukaan vieraassa valtiossa määrätyn seuraamuksen ottamisesta huomioon yhteistä rangaistusta määrättäessä säädettäisiin rikoslain 7 luvun 9 §:ssä. Ehdotetut muutokset tarkoittaisivat sitä, että jos aikaisempi tuomio on annettu muualla kuin Euroopan unionin jäsenvaltiossa, Islannissa tai Norjassa, rikoslain 7 luvun 6 ja 7 §:ää ei edelleenkaan voitaisi soveltaa.

4 Esityksen vaikutukset

Esityksessä lainsäädäntöä ehdotetaan muutettavaksi niin, että rikoslain 7 luvun 6 ja 7 §:ää voidaan soveltaa tapauksissa, joissa aikaisempi tuomio on annettu Euroopan unionin jäsenvaltiossa, Islannissa tai Norjassa. Tietoja ei ole saatavilla sen arvioimiseksi, minkälaisia asiamääriä ja minkälaisia asioita lainsäädännön muuttaminen tulisi koskemaan. Voidaan kuitenkin olettaa, että rikoslain 7 luvun 6 ja 7 §:n säännökset tulevat harvoin sovellettaviksi tapauksissa, joissa aikaisempi tuomio on ulkomainen ja joissa siis tulee myöhemmin käsiteltäväksi yleensä Suomessa ennen aikaisempaa tuomiota tehty rikos. Kohtuullistamisella voi olla vähäinen vankilukua ja täytäntöönpanossa olevia yhdyskuntapalvelurangaistuksia vähentävä vaikutus.

Kuten aikaisemmin on jo todettu, jo nykyinen lainsäädäntö mahdollistaa aikaisemman

ulkomaisen tuomion huomioon ottamisen rangaistusta koventavana seikkana tai rangaistuslajin valinnassa. On mahdollista, että rikosrekisteritietojen vaihtamista koskevan puitepääöksen kansallisen voimaansaattamisen myötä ulkomaisten tuomioiden huomioon ottaminen tällä tavalla rangaistuksen määräämisen yhteydessä tehostuu. Tätä kautta esimerkiksi vankilukuun ulottuvat vaikutukset eivät siis kuitenkaan ole tämän esityksen aiheuttamia vaikutuksia.

Edellä esitettykin huomioon ottaen voidaan todeta, että esityksellä ei ole taloudellisia vaikutuksia eikä viranomaisen toimintaan kohdistuvia vaikutuksia.

5 Asian valmistelu

Puitepääösehdotus on saatettu eduskunnan tietoon kirjeellä U 25/2005 vp. Eduskunnan lakivaliokunta on valtioneuvoston kirjeen ja jatkokirjelmän johdosta antanut lausunnot LaVL 17/2005 vp ja 18/2006 vp, joiden mukaisesti suuri valiokunta on yhtynyt valtioneuvoston kantaan.

Esitys on valmisteltu oikeusministeriössä. Esitysluonnoksesta on pyydetty lausunto sisäasiainministeriön poliisiosastolta, oikeusministeriön oikeushallinto-osastolta ja kriminaalipoliittiselta osastolta, eduskunnan oikeusasiamieheltä, valtioneuvoston oikeuskanslerilta, Valtakunnansyyttäjänvirastolta, Rikosseuraamusvirastolta, Oikeusrekisterikeskukselta, keskusrikospoliisilta, korkeimmalta oikeudelta, Helsingin hovioikeudelta, Helsingin käräjäoikeudelta, Kuopion käräjäoikeudelta, Oulun käräjäoikeudelta, Tampereen käräjäoikeudelta, Suomen tuomariliitto ry:ltä, Suomen Asianajajaliitolta, Suomen Lakimiesliitto ry:ltä, Suomen Syyttäjäyhdistys ry:ltä ja professori Kimmo Nuotiolta. Lausuntoa eivät antaneet oikeusministeriön oikeushallinto-osasto, korkein oikeus eikä kolme viimeiseksi mainittua tahoa.

Lausunnoissa on kiinnitetty erityisesti huomiota siihen, että rikoksentehtäjien yhdenvertaista kohtelua ei ole omiaan edistämään nykyinen järjestelmä, jossa ulkomaisten tuomioiden ottaminen huomioon on satumanvaraista ja jossa ei ole järjestelmällistä keinoa tietojen saamiseen ulkomaisista tuo-

mioista. Tähän kuten muihinkin lausunnoissa esitettyihin seikkoihin on kiinnitetty huomio- ta esityksen jatkovalmistelussa.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotusten perustelut**1.1 Rikoslaki****7 luku Yhteisestä rangaistuksesta**

9 §. *Vieraassa valtiossa annetun tuomion huomioon ottaminen.* Rikoslain 7 lukuun ehdotetaan lisättäväksi uusi 9 §, jonka mukaan sovellettaessa 6 ja 7 §:ää voidaan ottaa huomioon myös toisessa Euroopan unionin jäsenvaltiossa taikka Islannissa tai Norjassa tuomittu ehdoton vankeusrangaistus ja yhdyskuntapalvelurangaistus sekä niihin rinnastettava seuraamus. Uudessa pykälässä viitatuissa pykälissä säädetään aikaisemmin tuomitun vankeusrangaistuksen ja aikaisemmin tuomitun yhdyskuntapalvelurangaistuksen huomioon ottamisesta. Näitä pykälä on käsitelty tarkemmin edellä yleisperusteluissa.

Uuden tuomittavan rangaistuksen kohtuullistaminen rikoslain 7 luvun 6 tai 7 §:n nojalla jättää soveltajalleen harkinnanvaraa. Ulkomaisten tuomioiden osalta harkinnanvara voisi koskea esimerkiksi sitä, vastaako aikaisemmassa tuomiossa tuomittu rangaistus Suomen ehdotonta vankeusrangaistusta tai yhdyskuntapalvelurangaistusta. Tällöin kysymys olisi siitä, onko ulkomainen rangaistus pykälän lopussa tarkoitettulla tavalla suomalaisen rangaistukseen rinnastettava. Yhdyskuntapalvelurangaistukseen rinnastuisi tässä yhteydessä ehdottoman vankeusrangaistuksen sijasta tuomittu vapaudessa suoritettava yhdyskuntaseuraamus sen nimestä riippumatta. Kuten yleisperusteluissa on todettu, rangaistusten vastaavuuteen liittyvän arvioinnin ongelmiin on syytä kiinnittää huomiota vielä rikosrekisteritietojen vaihtamista koskevan puitepäätöksen kansallisen voimaansaattamisen yhteydessä.

Käytännössä tuomioiden huomioon ottaminen pykälän nojalla tapahtuisi ottamalla huomioon viranomaisten rekistereissä olevat taikka muut rikosrekisteritietojen vaihtamisen tai muun vastaavan kansainvälisen oikeusavun kautta saadut tuomioita koskevat tiedot. Tältäkin osin tilanne vastaisi siis kotimaisten tuomioiden huomioon ottamista. Rikosasian vastaajan esittämällä todentamatto-

missa ja vahvistamattomissa olevilla aikaisempaa tuomiota koskevilla tiedoilla ei tulisi olla merkitystä kohtuullistamista arvioitaessa.

1.2 Laki Suomen ja muiden pohjoismaiden välisestä yhteistoiminnasta rikosasioissa annettujen tuomioiden täytäntöönpanossa

29 §. Muutettavaksi ehdotetussa pykälässä säädettäisiin, että Islannissa, Norjassa, Ruotsissa tai Tanskassa tuomitun rangaistuksen ottamisesta huomioon yhteistä rangaistusta määrättäessä säädetään rikoslain 7 luvun 9 §:ssä. Voimassa olevan pykälän mukaan rikoslain 7 luvussa yhteisen rangaistuksen määrittämisestä sekä aikaisemmassa laissa rangaistusten yhdistämisestä säädettyä ei sovelleta rangaistukseen, joka on tuomittu Islannissa, Norjassa, Ruotsissa tai Tanskassa.

1.3 Laki kansainvälisestä yhteistoiminnasta eräiden rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpanossa

18 §. Muutettavaksi ehdotetussa pykälässä säädettäisiin, että vieraassa valtiossa määrätyn seuraamuksen ottamisesta huomioon yhteistä rangaistusta määrättäessä säädetään rikoslain 7 luvun 9 §:ssä. Voimassa olevan pykälän mukaan vieraassa valtiossa määrättyyn seuraamukseen ei sovelleta rikoslain 7 luvun säännöksiä yhteisestä rangaistuksesta eikä aikaisemman lain säännöksiä rangaistusten yhdistämisestä. Ehdotetussa muodossa pykälä tarkoittaa sitä, että rikoslain 7 luvun säännöksiä (käytännössä siis rikoslain 7 luvun 6 ja 7 §:ää) ei edelleenkään sovellettaisi, jos tuomio on annettu muualla kuin Euroopan unionin jäsenvaltiossa, Islannissa tai Norjassa.

2 Voimaantulo

Lait ehdotetaan tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun ne on hyväksytty ja vahvistettu. Puitepäätöksen 5 artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava puitepäätöksen noudattamiseksi tarvitta-

vat toimenpiteet viimeistään 15 päivänä elokuuta 2010, jolloin lakien on viimeistään oltava voimassa. Lakeja noudatettaisiin niiden voimaantulon jälkeisessä rangaistuksen määrittämisessä riippumatta siitä, onko kysymys asian käsittelystä käräjäoikeudessa vai vali-

tusasian käsittelystä muutoksenhakutuomioistuimessa.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki**rikoslain 7 luvun muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään 19 päivänä joulukuuta 1889 annetun rikoslain (39/1889) 7 lukuun siitä lailla
751/1997 kumotun 9 §:n tilalle uusi 9 § seuraavasti:

7 luku

Yhteisestä rangaistuksesta

9 §

jäsenvaltiossa taikka Islannissa tai Norjassa
tuomittu ehdoton vankeusrangaistus ja yh-
dyskuntapalvelurangaistus sekä niihin rinnas-
tettava seuraamus.

*Vieraassa valtiossa annetun tuomion huomi-
oon ottaminen*

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta
20 ____.

Sovellettaessa 6 ja 7 §:ää voidaan ottaa
huomioon myös toisessa Euroopan unionin

2.

Laki**Suomen ja muiden pohjoismaiden välisestä yhteistoiminnasta rikosasioissa annettujen tuomioiden täytäntöönpanossa annetun lain 29 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan Suomen ja muiden pohjoismaiden välisestä yhteistoiminnasta rikosasioissa annettujen tuomioiden täytäntöönpanossa 20 päivänä kesäkuuta 1963 annetun lain (326/1963) 29 §, sellaisena kuin se on laeissa 704/1991 ja 753/1997, seuraavasti:

29 §

Islannissa, Norjassa, Ruotsissa tai Tanskassa tuomitun rangaistuksen ottamisesta huomioon yhteistä rangaistusta määrättäessä säädetään rikoslain 7 luvun 9 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 _____.

3.

Laki**kansainvälisestä yhteistoiminnasta eräiden rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpanossa annetun lain 18 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kansainvälisestä yhteistoiminnasta eräiden rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpanossa 16 päivänä tammikuuta 1987 annetun lain (21/1987) 18 §, sellaisena kuin se on laissa 705/1991, seuraavasti:

18 §
Vieraassa valtiossa määrätyn seuraamuksen
ottamisesta huomioon yhteistä rangaistusta Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
määrättäessä säädetään rikoslain 7 luvun 20 .
9 §:ssä.

Helsingissä 4 päivänä joulukuuta 2009

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Oikeusministeri *Tuija Brax*

*Liite
Rinnakkaistekstit*

1.

Laki

rikoslain 7 luvun muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään 19 päivänä joulukuuta 1889 annetun rikoslain (39/1889) 7 lukuun siitä lailla 751/1997 kumotun 9 §:n tilalle uusi 9 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

7 luku

Yhteisestä rangaistuksesta

9 §

Vieraassa valtiossa annetun tuomion huomioon ottaminen

Sovellettaessa 6 ja 7 §:ää voidaan ottaa huomioon myös toisessa Euroopan unionin jäsenvaltiossa taikka Islannissa tai Norjassa tuomittu ehdoton vankeusrangaistus ja yhdyskuntapalvelurangaistus sekä niihin rinnastettava seuraamus.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .*

2.

Laki**Suomen ja muiden pohjoismaiden välisestä yhteistoiminnasta rikosasioissa annettujen tuomioiden täytäntöönpanossa annetun lain 29 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan Suomen ja muiden pohjoismaiden välisestä yhteistoiminnasta rikosasioissa annettujen tuomioiden täytäntöönpanossa 20 päivänä kesäkuuta 1963 annetun lain (326/1963) 29 §, sellaisena kuin se on laeissa 704/1991 ja 753/1997, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

29 §

Mitä rikoslain 7 luvussa säädetään yhteisen rangaistuksen määräämisestä sekä aikaisemmassa laissa rangaistusten yhdistämisestä, ei sovelleta rangaistukseen, joka on tuomittu Islannissa, Norjassa, Ruotsissa tai Tanskassa.

29 §

Islannissa, Norjassa, Ruotsissa tai Tanskassa tuomitun rangaistuksen ottamisesta huomioon yhteistä rangaistusta määrättäessä säädetään rikoslain 7 luvun 9 §:ssä.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .*

3.

Laki**kansainvälisestä yhteistoiminnasta eräiden rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpanossa annetun lain 18 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kansainvälisestä yhteistoiminnasta eräiden rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpanossa 16 päivänä tammikuuta 1987 annetun lain (21/1987) 18 §, sellaisena kuin se on laissa 705/1991, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

18 §

Vieraassa valtiossa määrättyyn seuraamukseen ei sovelleta rikoslain 7 luvun säännöksiä yhteisestä rangaistuksesta eikä aikaisemman lain säännöksiä rangaistusten yhdistämisestä.

Ehdotus

18 §

Vieraassa valtiossa *määrätyn seuraamuksen ottamisesta huomioon yhteistä rangaistusta määrättäessä säädetään rikoslain 7 luvun 9 §:ssä.*

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .